

Høgskolen i Telemark

Fakultet for allmennvitenskapelige fag

EKSAMEN

2115 / 2626

Fantastisk litteratur / for utenlandske studenter

10.12.2012

Tid: 5 timer

Målform: Valgfri

Sidetall: 16 (inkludert forside og vedlegg)

Hjelpemiddel: Ingen

Merknader: Ingen

Vedlegg: «Skyggen», «Nattergalen»

Sensuren finner du på StudentWeb.

Bokmål

Svar på én av oppgavene:

1. Analysér H. C. Andersens eventyr «Nattergalen» eller «Skyggen» som fantastisk litteratur i lys av sitatet fra Ursula K. Le Guin: «The truth of fantasy challenges, even threatens all that is false, all that is phony, unnecessary and trivial in the life that adults have let themselves be forced into living». (Eventyra er vedlagt.)
2. Gjør kort rede for *Hobbitens* plass i J.R.R. Tolkiens forfatterskap med vekt på å vise i hvilken grad den bør regnes som et nyskapende verk. Drøft deretter om boka ble skrevet for å formidle noe «budskap» og hva dette budskapet i tilfelle består i.
3. Gjør rede for utviklinga av sjangeren *fantastisk litteratur*, og ulike teorier om den.

Nynorsk

Svar på ei av oppgåvene:

1. Analysér H. C. Andersens eventyr «Nattergalen» eller «Skyggen» som fantastisk litteratur i lys av sitatet frå Ursula K. Le Guin: «The truth of fantasy challenges, even threatens all that is false, all that is phony, unnecessary and trivial in the life that adults have let themselves be forced into living»
2. Gjer kort greie for *Hobbitens* plass i J. R. R. Tolkien sin forfattarskap. Drøft deretter om boka blei skriven for å formidle nokon «bodskap» og kva denne bodskapen i tilfelle består av.
3. Gjer greie for utviklinga av sjangeren *fantastisk litteratur*, og ulike teoriar om den.

Skyggen

Eventyr af Hans Christian Andersen – 043

(http://www.andersenstories.com/da/andersen_fortællinger/titles)

I de hede lande, der kan rigtignok solen brænde! Folk blive ganske mahognibrune; ja i de allerhedeste lande brændes de til negre, men det var nu kun til de hede lande, en lærd mand var kommet fra de kolde; der troede han nu at han kunne løbe om, ligesom derhjemme, jo det blev han snart vænnet fra. Han og alle fornuftige folk måtte blive inde, vinduesskodder og døre forblev lukkede den hele dag; det så ud som hele huset sov eller der var ingen hjemme. Den smalle gade med de høje huse, hvor han boede, var nu også bygget således at solskinnet fra morgen til aften måtte ligge der, det var virkeligt ikke til at holde ud! – Den lærde mand fra de kolde lande, det var en ung mand, en klog mand, han syntes, han sad i en gloende ovn; det tog på ham, han blev ganske mager, selv hans skygge krøb ind, den blev meget mindre end hjemme, solen tog også på den. – De levede først op om aftenen, når solen var nede.

Det var ordentlig en fornøjelse at se på; så snart lyset blev bragt ind i stuen, strakte skyggen sig helt op ad væggen, ja sågar hen ad loftet, så lang gjorde den sig, den måtte strække sig for at komme til kræfter. Den lærde gik ud på altanen, for at strække sig der, og alt som stjernerne kom frem i den dejlige klare luft, var det for ham, som kom han til live igen. På alle altaner i gaden, og i de varme lande har hvert vindue en altan, kom folk frem, for luft må man have, selv om man er vant til at være mahogni! Der blev så levende oppe og nede. Skomagere og skræddere, alle folk flyttede ud på gaden, der kom bord og stol, og lyset brændte, ja over tusind lys brændte, og den ene talte og den anden sang, og folk spadserede, vognene kørte, æslerne gik: klingelingeling! de har klokker på; der blev lig begravet med salmesang, gadedrengene skød med troldkællinger, og kirkeklokkerne ringede, jo der var rigtignok levende nede i gaden. Kun i det ene hus, som lå lige over for hvor den fremmede lærde mand boede, var der ganske stille; og dog boede der nogen, for der stod på altanen blomster, de groede så dejligt i den solhede, og det kunne de ikke, uden at de blev vandet, og nogen måtte jo vande dem; folk måtte der være. Døren derovre kom også halv op ud på aftenen, men der var mørkt derinde, i det mindste i det forreste værelse, dybere inde fra lød musik. Den fremmede lærde mand syntes, den var ganske mageløs, men det kunne nu også gerne være at han kun bildte sig det ind, for han fandt alting mageløst derude i de varme lande, når der kun ingen sol havde været. Den fremmedes vært sagde at han ikke vidste, hvem der havde lejet genboens hus, man så jo ingen folk og hvad musikken angik, syntes han, at den var gruelig kedelig. “Det er ligesom om en sad og øvede sig på et stykke, han ikke kan komme ud af, altid det samme stykke. ‘Jeg får det dog ud!’ siger han nok, men han får det dog ikke ud hvor længe han spiller.”

En nat vågnede den fremmede, han sov for åben altandør, gardinet foran den løftede sig i vinden, og han syntes at der kom en forunderlig glans fra genboens altan, alle blomsterne skinnede som flammer, i de dejligste farver, og midt imellem blomsterne stod en slank, yndig jomfru, det var som om også hun lyste; det skar ham virkeligt i øjnene, han lukkede dem nu også så forfærdelig meget op og kom lige af søvnen; i et spring var han på gulvet, ganske sagte kom han bag gardinet, men jomfruen var borte, glansen var borte; blomsterne skinnede slet ikke, men stod meget godt, som altid; døren var på klem, og dybt inde klang musikken så blød og dejlig, man kunne ordentlig falde hen i søde tanker derved. Det var dog ligesom en trolddom og hvem boede der? Hvor var den egentlige indgang? Hele stueetagen var butik ved butik, og der kunne folk jo dog ikke altid løbe igennem.

En aften sad den fremmede ude på sin altan, inde i stuen bag ved ham brændte lyset, og så var det jo ganske naturligt at skyggen af ham gik over på genboens væg; ja der sad den lige overfor mellem blomsterne på altanen; og når den fremmede rørte sig, så rørte skyggen sig også, for det gør den. –

“Jeg tror min skygge er det eneste levende, man ser derovre!” sagde den lærde mand. “Se hvor net den sidder mellem blomsterne, døren står på klem, nu skulle skyggen være så snild og gå indenfor, se sig om, og så komme og fortælle mig hvad den havde set! ja du skulle gøre gavn!” sagde han i spøg! “Vær så god at træde indenfor! nå! går du?” og så nikkede han til skyggen og skyggen nikkede igen. “Ja så gå, men bliv ikke borte!” og den fremmede rejste sig og hans skygge ovre på genboens altan rejste sig også; og den fremmede drejede sig og skyggen drejede sig også; ja dersom nogen ordentligt havde lagt mærke dertil, da havde de tydeligt kunnet se, at skyggen gik ind af den halvåbne altandør hos genboen, lige idet den fremmede gik ind i sin stue og lod det lange gardin falde ned efter sig.

Næste morgen gik den lærde mand ud for at drikke kaffe og læse aviser. “Hvad er det?” sagde han, da han kom ud i solskinnet, “jeg har jo ingen skygge! så er den virkelig gået i aftes og ikke kommet igen; det er noget kedeligt noget!”

Og det ærgrede ham, men ikke så meget fordi at skyggen var borte, men fordi han vidste, at der var en historie til om en mand uden skygge, den kendte jo alle folk hjemme i de kolde lande, og kom nu den lærde mand der og fortalte sin, så ville de sige, at han gik og lignede efter, og det behøvede han ikke. Han ville derfor slet ikke tale derom, og det var fornuftigt tænkt.

Om aftenen gik han ud på sin altan igen, lyset havde han meget rigtig sat bag ved sig, for han vidste at skyggen vil altid have sin herre til skærm, men han kunne ikke lokke den; han gjorde sig lille, han gjorde sig stor, men der var ingen skygge, der kom ingen! Han sagde: hm! hm! men det hjalp ikke.

Ærgerligt var det, men i de varme lande der vokser nu alting så gesvindt, og efter otte dages forløb mærkede han, til sin store fornøjelse, at der voksede ham en ny skygge ud fra benene, når han kom i solskin, roden måtte været blevet siddende. Efter tre uger havde han en ganske tålelig skygge, der, da han begav sig hjem til de nordlige lande, voksede på rejsen mere og mere, så at den til sidst var så lang og så stor at det halve var nok.

Så kom den lærde mand hjem og han skrev bøger om hvad der var sandt i verden, og om hvad der var godt og hvad der var smukt, og der gik dage og der gik år; der gik mange år.

Da sidder han en aften i sin stue og så banker det ganske sagte på døren.

“Kom ind!” siger han, men der kom ingen; så lukker han op og der stod for ham sådan et overordentligt magert menneske, så han blev ganske underlig. Forresten var mennesket særdeles fint klædt på, det måtte være en fornem mand.

“Hvem har jeg den ære at tale med?” spurgte den lærde.

“Ja det tænkte jeg nok!” sagde den fine mand, “at De ikke kendte mig! jeg er blevet så meget legeme, jeg har ordentlig fået kød og klæder. De har nok aldrig tænkt at se mig i sådan en velmagt. Kender De ikke Deres gamle skygge? Ja De har vist ikke troet at jeg mere kom igen.

Mig er det gået særdeles vel siden jeg sidst var hos Dem, jeg er i alle henseender blevet meget formuende! skal jeg købe mig fri fra tjenesten, så kan jeg!” og så raslede han med et helt bundt kostbare signeter, som hang ved uret, og han stak sin hånd ind i den tykke guldkæde, han bar om halsen; nej hvor alle fingrene glimrede med diamants ringe! og det var altsammen virkeligt.

“Nej, jeg kan ikke komme til mig selv!” sagde den lærde mand, “hvad er dog alt det!”

“Ja noget almindeligt er det ikke!” sagde skyggen, “men De selv hører jo heller ikke til det almindelige, og jeg, det ved De nok, har fra barnsben trådt i Deres fodspor. Så snart De fandt, jeg var moden til at gå alene ud i verden, gik jeg min egen vej; jeg er i de allerbrillanteste omstændigheder, men der kom en slags længsel over mig efter engang at se Dem før De dør, De skal jo dø! jeg ville også gerne gense disse lande, for man holder dog altid af fædrelandet! – Jeg ved De har fået en anden skygge igen, har jeg noget at betale til den eller Dem? De vil bare være så god at sige det.”

“Nej, er det virkelig dig!” sagde den lærde mand, “det er dog højst mærkværdig! aldrig havde jeg troet at ens gamle skygge kunne komme igen som menneske!”

“Sig mig hvad jeg har at betale!” sagde skyggen, “for jeg vil nødig stå i nogen slags gæld!”

“Hvor kan du tale således!” sagde den lærde mand. “Hvad gæld er her at snakke om! vær så fri, som nogen! jeg glæder mig overordentlig ved din lykke! sid ned, gamle ven og fortæl mig bare lidt om hvorledes det er gået til, og hvad du så ovre hos genboens, der i de varme lande!”

—

“Ja, det skal jeg fortælle Dem,” sagde skyggen og satte sig ned, “men så må De også love mig, at De aldrig til nogen her i byen, hvor De endogså træffer mig, siger at jeg har været Deres skygge! jeg har i sinde at forlove mig; jeg kan føde mere end én familie!” –

“Vær ganske rolig!” sagde den lærde mand, “jeg skal ikke sige nogen hvem du egentlig er! her er min hånd! jeg lover det og en mand et ord!”

“Et ord en skygge!” sagde skyggen, og således måtte den jo tale.

Det var ellers virkelig ganske mærkværdigt hvor meget menneske den var; ganske sortklædt var den og i det allerfineste sorte klæde, lakerede støvler, og hat der kunne smække sammen, så at den blev bar pul og skygge, ikke at tale om hvad vi allerede ved her var, signeter, guldhalskæde og diamantringe; jo, skyggen var overordentlig godt klædt på, og det var just det, som gjorde at den var ganske et menneske.

“Nu skal jeg fortælle!” sagde skyggen, og så satte den sine ben med de lakerede støvler så hårdt, den kunne, ned på ærmet af den lærde mands nye skygge, der lå som en puddelhund ved hans fødder, og det var nu enten af hovmod eller måske for at få den til at hænge ved; og den liggende skygge, holdt sig så stille og rolig, for ret at høre efter; den ville nok vide hvorledes man således kunne komme løs og tjene sig op til sin egen herre.

“Ved De, hvem der boede i genboens hus?” sagde skyggen, “det var den dejligste af alle, det var poesien! jeg var der i tre uger og det er lige så virkende, som om man levede i tre tusind år og læste alt hvad der var digtet og skrevet, for det siger jeg og det er rigtigt. Jeg har set alt og

jeg ved alt!”

“Poesien!” råbte den lærde mand! “ja, ja – hun er tit eremit i de store byer! Poesien! ja jeg har set hende et eneste kort øjeblik, men søvnen sad mig i øjnene! hun stod på altanen og skinnede som nordlyset skinner! Fortæl, fortæl! Du var på altanen, du gik ind ad døren og så —!”

“Så var jeg i forgemakket!” sagde skyggen. “De har altid siddet og set over til forgemakket. Der var slet intet lys, der var en slags tusmørke, men den ene dør stod åben ligefor den anden i en lang række stuer og sale; og der var lyst op, jeg var rent blevet slået ihjel af lys, var jeg kommet helt ind til jomfruen; men jeg var besindig, jeg gav mig tid og det skal man gøre!”

“Og hvad så du så?” spurgte den lærde mand.

“Jeg så alting, og jeg skal fortælle Dem det, men, – det er slet ingen stolthed af mig, men – som fri og med de kundskaber jeg har, ikke at tale om min gode stilling, mine fortræffelige omstændigheder, – så ønskede jeg gerne at De ville sige De til mig!”

“Om forladelse!” sagde den lærde mand, “det er gammel vane, som sidder fast! – De har fuldkommen ret! og jeg skal huske det! men nu fortæller De mig alt hvad De så!”

“Alting!” sagde skyggen, “for jeg så alt og jeg ved alt!”

“Hvorledes så der ud i de inderste sale?” spurgte den lærde mand. “Var der som i den friske skov? Var der som i en hellig kirke? Var salene som den stjerneklare himmel, når man står på de høje bjerge?”

“Alting var der!” sagde skyggen. “Jeg gik jo ikke ganske helt ind, jeg blev i det forreste værelse i tusmørket, men der stod jeg særdeles godt, jeg så alting og jeg ved alting! Jeg har været ved poesiens hof, i forgemakket.”

“Men hvad så De? Gik gennem de store sale alle oldtidens guder? Kæmpede dér de gamle helte? Legede søde børn og fortalte deres drømme?”

“Jeg siger Dem, jeg var der og De begriber, jeg så alting, hvad der var at se! havde De kommet derover, var De ikke blevet menneske, men det blev jeg! og tillige lærte jeg at kende min inderste natur, mit medfødte, det familieskab, jeg havde med poesien. Ja den gang jeg var hos Dem, tænkte jeg ikke over det, men altid, De ved det, når sol gik op og sol gik ned, blev jeg så underlig stor; i måneskin var jeg næsten ved at være tydeligere end De selv; jeg forstod ikke den gang min natur, i forgemakket gik det op for mig! jeg blev menneske! – Moden kom jeg ud, men De var ikke længere i de varme lande; jeg skammede mig som menneske ved at gå som jeg gik, jeg trængte til støvler, til klæder, til hele denne menneskefernis, som gør et menneske kendeligt. – Jeg tog vej, ja, Dem siger jeg det, De sætter det jo ikke i nogen bog, jeg tog vej til kagekonens skørt, under det skjulte jeg mig; konen tænkte ikke på hvor meget hun gemte; først om aftenen gik jeg ud; jeg løb om i måneskinnet på gaden; jeg gjorde mig lang op ad muren, det kilder så dejligt i ryggen! jeg løb op og jeg løb ned, kiggede ind af de højeste vinduer, ind i salen og på taget, jeg kiggede hvor ingen kunne kigge og jeg så hvad ingen andre så, hvad ingen skulle se! Det er i grunden en nedrig verden! jeg ville ikke være menneske, dersom det nu ikke engang var antaget at det var noget at være det! Jeg så det allerutænkeligste hos konerne, hos mændene, hos forældrene og hos de søde mageløse børn; –

jeg så", sagde skyggen, "hvad ingen mennesker måtte vide, men hvad de alle sammen så gerne ville vide, ondt hos naboen. – Havde jeg skrevet en avis, den var blevet læst! men jeg skrev lige til personen selv, og der blev en forfærdelse i alle byer hvor jeg kom. De blev så bange for mig! og de holdt så overordentlig af mig. Professorerne gjorde mig til professor, skrædderne gav mig ny klæder, jeg er godt forsynet; møntmesteren slog mønt for mig, og konerne sagde, jeg var så køn! – og så blev jeg den mand jeg er! og nu siger jeg farvel; her er mit kort, jeg bor på solsiden og er altid hjemme i regnvejrl!" og så gik skyggen.

"Det var dog mærkeligt!" sagde den lærde mand.

År og dag gik, så kom skyggen igen.

"Hvorledes går det?" spurgte den.

"Ak!" sagde den lærde mand, "jeg skriver om det sande og det gode og det skønne, men ingen bryder sig om at høre sligt, jeg er ganske fortvivlet, for jeg tager mig det så nær!"

"Men det gør jeg ikke!" sagde skyggen, "jeg bliver fed, og det er det man skal se at blive! ja De forstår Dem ikke på verden. De bliver dårlig ved det. De må rejse! jeg gør en rejse til sommer; vil De med? Jeg gad nok have en rejsekammerat! vil De rejse med, som skygge? Det skal være mig en stor fornøjelse at have Dem med, jeg betaler rejsen!"

"Det går vel vidt!" sagde den lærde mand.

"Det er ligesom man tager det!" sagde skyggen. "De vil have grumme godt af at rejse! vil De være min skygge så skal De få alting frit på rejsen!"

"Det er for galt!" sagde den lærde mand.

"Men sådan er nu verden!" sagde skyggen, "og således bliver den!" og så gik skyggen.

Den lærde mand havde det slet ikke godt, sorg og plage fulgte ham, og hvad han talte om det sande og det gode og det skønne, det var for de fleste ligesom roser for en ko! – han var ganske syg til sidst.

"De ser virkelig ud ligesom en skygge!" sagde folk til ham, og det gøs i den lærde mand, for han tænkte ved det.

"De skal tage til et bad!" sagde skyggen, som kom og besøgte ham, "der er ikke andet for! jeg vil tage Dem med for gammelt bekendtskabs skyld, jeg betaler rejsen og De gør beskrivelsen og er sådan lidt morsom for mig på vejen! jeg vil til et bad, mit skæg gror ikke ud som det skulle, der er også en sygdom, og skæg må man have! Vær De nu fornuftig og tag imod tilbuddet, vi rejser jo som kammerater!"

Og så rejste de; skyggen var da herre og herren var da skygge; de kørte med hinanden, de red og gik sammen, side ved side, forud og bag efter, således som solen stod; skyggen vidste altid at holde sig på herrepladsen; og det tænkte den lærde mand nu ikke sådan over; han var et meget godt hjerte, og særdeles mild og venlig, og da sagde han en dag til skyggen: "Da vi nu således er blevet rejsekammerater, som vi er det og vi tillige er vokset op fra barndommen sammen, skal vi så ikke drikke dus, det er dog mere fortroligt!"

“De siger noget!” sagde skyggen, som jo nu var den egentlige herre. “Det er meget ligefremt og velment sagt, jeg vil være lige så velmenende og ligefrem. De, som en lærd mand, ved vistnok hvor underlig naturen er. Somme mennesker kan ikke tåle at røre ved gråt papir, så får de ondt; andre går det gennem alle lemmer, når man lader et søm gnide mod en glastrude; jeg har ligesådan en følelse ved at høre Dem sige du til mig, jeg føler mig ligesom trykket til jorden i min første stilling hos Dem. De ser at det er en følelse, det er ikke stolthed; jeg kan ikke lade Dem sige du til mig, men jeg skal gerne sige du til Dem, så er det halve gjort!”

Og så sagde skyggen du til sin forrige herre.

“Det er dog vel galt,” tænkte han, “at jeg må sige De og han sige du,” men nu måtte han holde ud.

Så kom de til et bad, hvor der var mange fremmede og imellem disse en dejlig kongedatter, som havde den sygdom at hun så alt for godt og det var nu så ængsteligt.

Ligestraks mærkede hun at han, der var kommet, var en ganske anden person end alle de andre; “han er her for at få sit skæg til at vokse, siger man, men jeg ser den rette årsag, han kan ikke kaste skygge.”

Nysgerrig var hun blevet; og så gav hun sig straks på spadsereturen i tale med den fremmede herre. Som en kongedatter behøvede hun ikke at gøre mange omstændigheder, og så sagde hun, “Deres sygdom er at De ikke kan kaste skygge.”

“Deres Kongelige Højhed må være betydelig i bedring!” sagde skyggen, “jeg ved, Deres onde er at De ser alt for godt, men det har tabt sig, De er helbredt, jeg har just en ganske usædvanlig skygge! Ser De ikke den person, som altid går med mig! Andre mennesker har en almindelig skygge, men jeg holder ikke af det almindelige. Man giver tit sin tjener finere klæde i liberiet end man selv bruger, og således har jeg ladet min skygge pudse op til menneske! ja, De ser, at jeg endogså har givet ham en skygge. Det er meget kostbart, men jeg holder af have noget for mig selv!” –

“Hvad?” tænkte prinsessen, “skulle jeg virkelig være kommet mig! Dette bad er det første der er til! Vandet har i vor tid ganske forunderlige kræfter. Men jeg tager ikke bort, for nu bliver her morsomt; den fremmede synes jeg overordentligt om. Bare hans skæg ikke vokser, for så rejser han!”

Om aftenen i den store balsal dansede kongedatteren og skyggen. Hun var let, men han var endnu lettere, sådan en danser havde hun aldrig haft. Hun sagde ham fra hvad land hun var, og han kendte landet, han havde været der, men da var hun ikke hjemme, han havde kigget ind af vinduerne foroven og forneden, han havde set både det ene og det andet, og så kunne han svare kongedatteren og gøre antydninger, så hun blev ganske forundret; han måtte være den viseste mand på hele jorden! hun fik sådan en agtelse for hvad han vidste, og da de så dansede igen, så blev hun forlibt, og det kunne skyggen godt mærke, for hun var færdig at se lige igennem ham. Så dansede de nok engang og så var hun lige ved at sige det, men hun var besindig, hun tænkte på sit land og rige og på de mange mennesker, hun skulle regere over. “En vis mand er han,” sagde hun til sig selv, “det er godt! og dejligt danser han, det er også godt, men mon han har grundige kundskaber, det er lige så vigtigt! han må eksamineres.” Og så begyndte hun så småt at spørge ham om noget af det allervanskeligste, hun kunne ikke selv

have svaret på det; og skyggen gjorde et ganske underligt ansigt.

“Det kan De ikke svare på!” sagde kongedatteren.

“Det hører til min børnelærdom,” sagde skyggen, “jeg tror sågar min skygge der henne ved døren kan svare derpå!”

“Deres skygge!” sagde kongedatteren, “det ville være højst mærkeligt!”

“Ja, jeg siger ikke bestemt at han kan!” sagde skyggen, “men jeg skulle tro det, han har nu i så mange år fulgt mig, og hørt efter, – jeg skulle tro det! men Deres Kongelige Højhed tillader, at jeg gør Dem opmærksom på, at han har så megen stolthed af at gå for et menneske, at når han skal være i rigtig humør, og det må han være for at svare godt, så må han behandles ganske som et menneske.”

“Det kan jeg godt lide!” sagde kongedatteren.

Og så gik hun hen til den lærde mand ved døren, og hun talte med ham om sol og måne, og om menneskene både uden på og inden i og han svarede så klogt og godt.

“Hvad det må være for en mand, der har så vís en skygge!” tænkte hun, “det vil være en ren velsignelse for mit folk og rige om jeg valgte ham til min gemal; – jeg gør det!”

Og de var snart enige, både kongedatteren og skyggen, men ingen skulle vide derom før hun kom hjem i sit eget rige.

“Ingen, ikke engang min skygge!” sagde skyggen, og det havde han nu sådan sine egne tanker ved! –

Så var de i landet hvor kongedatteren regerede når hun var hjemme.

“Hør min gode ven!” sagde skyggen til den lærde mand, “nu er jeg blevet så lykkelig og mægtig, som nogen kan blive, nu vil jeg også gøre noget særdeles for dig! du skal altid bo hos mig på slottet, køre med mig i min kongelige vogn og have hundrede tusinde rigsdaler om året; men så må du lade dig kalde skygge af alle og enhver; du må ikke sige at du har nogensinde været menneske og engang om året, når jeg sidder på altanen i solskin og lader mig se, må du ligge ved mine fødder, som en skygge skal! jeg skal sige dig, jeg gifter kongedatteren, i aften skal brylluppet holdes.”

“Nej det er dog alt for galt!” sagde den lærde mand, “det vil jeg ikke, det gør jeg ikke! det er at bedrage hele landet og kongedatteren med! Jeg siger alting! at jeg er mennesket, og at du er skyggen, du er bare klædt på!”

“Det er der ingen som tror!” sagde skyggen, “vær fornuftig, eller jeg kalder på vagten!” –

“Jeg går lige til kongedatteren!” sagde den lærde mand. “Men jeg går først!” sagde skyggen, “og du går i arrest!” – og det måtte han, for skildvagterne de lystrede ham, som de vidste kongedatteren ville have.

“Du ryster!” sagde kongedatteren, da skyggen kom ind til hende, “er der sket noget? Du må

ikke blive syg til i aften, nu vi skal have bryllup.”

“Jeg har oplevet det grueligste, der kan opleves!” sagde skyggen, “tænk dig – ja, sådan en stakkels skyggehjerne kan ikke holde meget ud! – Tænk dig, min skygge er blevet gal, han tror at han er mennesket og at jeg – tænk dig bare, – at jeg er hans skygge!”

“Det er frygteligt!” sagde prinsessen, “han er dog spærret inde?”

“Det er han! Jeg er bange han kommer sig aldrig.”

“Stakkels skygge!” sagde prinsessen, “han er meget ulykkelig; det er en sand velgerning at fri ham fra den smule liv han har, og når jeg rigtig tænker over det, så tror jeg det bliver nødvendigt at det bliver gjort af med ham i al stilhed!”

“Det er rigtignok hårdt!” sagde skyggen, “for det var en tro tjener!” og så gav han ligesom et suk.

“De er en ædel karakter!” sagde kongedatteren.

Om aftenen var hele byen illumineret, og kanonerne gik af: bum! og soldaterne præsenterede gevær. Det var et bryllup! Kongedatteren og skyggen gik ud på altanen for at lade sig se og få nok en gang hurra!

Den lærde mand hørte ikke noget til alt det, for ham havde de taget livet af.

SLUT

Nattergalen, Eventyr af Hans Christian Andersen

I Kina, ved du jo nok, er kejseren en kineser, og alle de han har om sig er kinesere. Det er nu mange år siden, men just derfor er det værd at høre historien, før man glemmer den! Kejserens slot var det prægtigste i verden, ganske og aldeles af fint porcelæn, så kostbart, men så skørt, så vanskeligt at røre ved, at man måtte ordentlig tage sig i agt. I haven så man de forunderligste blomster, og ved de allerprægtigste var der bundet sølvklokker, der klingede, for at man ikke skulle gå forbi uden at bemærke blomsten. Ja, alting var så udspekuleret i kejserens have, og den strakte sig så langt, at gartneren selv ikke vidste enden på den; blev man ved at gå, kom man i den dejligste skov med høje træer og dybe søer. Skoven gik lige ned til havet, der var blått og dybt; store skibe kunne sejle lige ind under grenene, og i disse boede der en nattergal, der sang så velsignet, at selv den fattige fisker, der havde så meget andet at passe, lå stille og lyttede, når han om natten var ude at trække fiskegarnet op og da hørte nattergalen. "Herregud, hvor det er kønt!" sagde han, men så måtte han passe sine ting og glemte fuglen; dog næste nat når den igen sang, og fiskeren kom derud, sagde han det samme: "Herregud! hvor det dog er kønt!"

Fra alle verdens lande kom der rejsende til kejserens stad, og de beundrede den, slottet og haven, men når de fik nattergalen at høre, sagde de alle sammen: "Den er dog det bedste!"

Og de rejsende fortalte derom, når de kom hjem, og de lærde skrev mange bøger om byen, slottet og haven, men nattergalen glemte de ikke, den blev sat allerøverst; og de, som kunne digte, skrev de dejligste digte, alle sammen om nattergalen i skoven ved den dybe sø. De bøger kom verden rundt, og nogle kom da også engang til kejseren. Han sad i sin guldstol, læste og læste, hvert øjeblik nikkede han med hovedet, thi det fornøjede ham at høre de prægtige beskrivelser over byen, slottet og haven. "Men nattergalen er dog det allerbedste!" stod der skrevet.

"Hvad for noget!" sagde kejseren, "nattergalen! den kender jeg jo slet ikke! er her sådan en fugl i mit kejserdømme, oven i købet i min have! det har jeg aldrig hørt! sådant noget skal man læse sig til!" Og så kaldte han på sin kavalier, der var så fornem, at når nogen, der var ringere end han, vovede at tale til ham, eller spørge om noget, så svarede han ikke andet, end "P!" og det har ikke noget at betyde.

"Her skal jo være en højst mærkværdig fugl, som kaldes nattergal!" sagde kejseren, "man siger at den er det allerbedste i mit store rige! hvorfor har man aldrig sagt mig noget om den!"

"Jeg har aldrig før hørt den nævne!" sagde kavalieren, "den er aldrig blevet præsenteret ved hoffet!" –

"Jeg vil at den skal komme her i aften og synge for mig!" sagde kejseren. "Der ved hele verden hvad jeg har, og jeg ved det ikke!"

"Jeg har aldrig før hørt den nævne!" sagde kavalieren, "jeg skal søge den, jeg skal finde den!"

Men hvor var den at finde; kavalieren løb op og ned af alle trapper, gennem sale og gange, ingen af alle dem, han traf på, havde hørt tale om nattergalen, og kavalieren løb igen til kejseren og sagde, at det vist måtte være en fabel af dem, der skrev bøger. "Deres kejserlige majestæt skal ikke tro hvad der skrives! det er opfindelser og noget, som kaldes den sorte kunst!"

“Men den bog, hvori jeg har læst det,” sagde kejseren, “er sendt mig fra den stormægtige kejser af Japan, og så kan det ikke være usandhed. Jeg vil høre nattergalen! den skal være her i aften! den har min højeste nåde! og kommer den ikke, da skal hele hoffet dunkes på maven, når det har spist aftensmad.”

“Tsing-pe!” sagde kavaleren, og løb igen op og ned af alle trapper, gennem alle sale og gange; og det halve hof løb med, for de ville ikke gerne dunkes på maven. Der var en spørgen efter den mærkelige nattergal, som hele verden kendte, men ingen ved hoffet.

Endelig traf de en lille, fattig pige i køknet, hun sagde: “Oh Gud, nattergalen! den kender jeg godt! ja, hvor den kan synge! hver aften har jeg lov til at bringe lidt af levningerne fra bordet hjem til min stakkels syge moder, hun bor nede ved stranden, og når jeg så går tilbage, er træt og hviler i skoven, så hører jeg nattergalen synge! jeg får vandet i øjnene derved, det er ligesom om min moder kyssede mig!”

“Lille kokkepige!” sagde kavaleren, “jeg skal skaffe hende fast ansættelse i køknet og lov til at se kejseren spise, dersom hun kan føre os til nattergalen, for den er tilsagt til i aften!” –

Og så drog de alle sammen ud i skoven, hvor nattergalen plejede at synge; det halve hof var med. Som de allerbedst gik, begyndte en ko at brøle.

“Oh!” sagde hofjunkerne, “nu har vi den! det er dog en mærkelig kraft i et sådant lille dyr! jeg har ganske bestemt hørt den før!”

“Nej, det er køerne, som brøler!” sagde den lille kokkepige, “vi er endnu langt fra stedet!”

Frøerne kvækkede nu i kæret.

“Dejligt!” sagde den kinesiske slotsprovst, “nu hører jeg hende, det er ligesom små kirkeklokker!”

“Nej, det er frøerne!” sagde den lille kokkepige. “Men nu tænker jeg snart vi hører den!”

Så begyndte nattergalen at synge.

“Den er det,” sagde den lille pige, “hør! hør! og dér sidder den!” og så pegede hun på en lille, grå fugl oppe i grenene.

“Er det muligt!” sagde kavaleren, “således havde jeg nu aldrig tænkt mig den! hvor den ser simpel ud! den har vist mistet kulør over at se så mange fornemme mennesker hos sig!”

“Lille nattergal!” råbte den lille kokkepige ganske højt, “vor nådige kejser vil så gerne, at De skal synge for ham!”

“Med største fornøjelse!” sagde nattergalen og sang, så at det var en lyst.

“Det er ligesom glasklokker!” sagde kavaleren, “og se den lille strube, hvor den bruger sig! det er mærkværdigt vi aldrig har hørt den før! den vil gøre en stor succes ved hoffet!”

“Skal jeg synge endnu en gang for kejseren?” spurgte nattergalen, der troede at kejseren var

med.

“Min fortræffelige lille nattergal!” sagde kavaleren, “jeg har den store glæde at skulle tilsige Dem til en hoffest i aften, hvor De vil fortrylle hans høje kejserlige nåde med Deres charmante sang!”

“Den tager sig bedst ud i det grønne!” sagde nattergalen, men den fulgte dog gerne med, da den hørte, at kejseren ønskede det.

På slottet var der ordentligt pudset op! Vægge og gulv, der var af porcelæn, skinnede ved mange tusinde guldlamper! de dejligste blomster, som ret kunne klinge, var stillet op i gangene; der var en løben og en trækvind, men så klang just alle klokkerne, man kunne ikke høre ørenlyd.

Midt inde i den store sal, hvor kejseren sad, var der stillet en guldpind, og på den skulle nattergalen sidde; hele hoffet var der, og den lille kokkepige havde fået lov til at stå bag ved døren, da hun nu havde titel af virkelig kokkepige. Alle var de i deres største pynt, og alle så de på den lille grå fugl, som kejseren nikkede til.

Og nattergalen sang så dejligt, at kejseren fik tårer i øjnene, tårerne trillede ham ned over kinderne, og da sang nattergalen endnu smukkere, det gik ret til hjertet; og kejseren var så glad, og han sagde, at nattergalen skulle have hans guldtøffel at bære om halsen. Men nattergalen takkede, den havde allerede fået belønning nok.

“Jeg har set tårer i øjnene på kejseren, det er mig den rigeste skat! en kejsers tårer har en forunderlig magt! Gud ved, jeg er nok belønnet!” og så sang den igen med sin søde, velsignede stemme.

“Det er det elskeligste koketteri jeg kender!” sagde damerne rundt om, og så tog de vand i munden for at klukke, når nogen talte til dem: De troede da også at være nattergale; ja lakajerne og kammerpigerne lod melde, at også de var tilfredse, og det vil sige meget, thi de er de allervanskeligste at gøre tilpas. Jo, nattergalen gjorde rigtignok lykke!

Den skulle nu blive ved hoffet, have sit eget bur, samt frihed til at spadserer ud to gange om dagen og en gang om natten. Den fik tolv tjenere med, alle havde de et silkebånd om benet på den og holdt godt fast. Der var slet ingen fornøjelse ved den tur.

Hele byen talte om den mærkværdige fugl, og mødte to hinanden, så sagde den ene ikke andet end: “Nat-!” og den anden sagde “gal!” og så sukkede de og forstod hinanden, ja elve spækhøkerbørn blev opkaldt efter den, men ikke én af dem havde en tone i livet. –

En dag kom en stor pakke til kejseren, udenpå stod skrevet: Nattergal.

“Der har vi nu en ny bog om vor berømte fugl!” sagde kejseren; men det var ingen bog, det var et lille kunststykke der lå i en æske, en kunstig nattergal, der skulle ligne den levende, men var overalt besat med diamanter, rubiner og safirer; så snart man trak kunstfuglen op, kunne den synge et af de stykker, den virkelige sang, og så gik halen op og ned og glinsede af sølv og guld. Om halsen hang et lille bånd, og på det stod skrevet: “Kejseren af Japans nattergal er fattig imod kejserens af Kina.”

“Det er dejligt!” sagde de alle sammen, og den, som havde bragt den kunstige fugl, fik straks

titel af over-kejserlig-nattergal-bringer.

“Nu må de synge sammen! hvor det vil blive en duet!”

Og så måtte de synge sammen, men det ville ikke rigtig gå, thi den virkelige nattergal sang på sin maner, og kunstfuglen gik på valser; “den har ingen skyld,” sagde spillemesteren, “den er særdeles taktfast og ganske af min skole!” Så skulle kunstfuglen synge alene. – Den gjorde lige så megen lykke som den virkelige, og så var den jo også så meget mere nydelig at se på: Den glimrede som armbånd og brystnåle.

Treogtredve gange sang den et og det samme stykke, og den var dog ikke træt; folk havde gerne hørt den forfra igen, men kejseren mente, at nu skulle også den levende nattergal synge lidt — men hvor var den? ingen havde bemærket, at den var fløjet ud af det åbne vindue, bort til sine grønne skove.

“Men hvad er dog det for noget!” sagde kejseren; og alle hoffolkene skændte og mente, at nattergalen var et højst utaknemmeligt dyr. “Den bedste fugl har vi dog!” sagde de, og så måtte igen kunstfuglen synge, og det var den fireogtredvte gang de fik det samme stykke, men de kunne det ikke helt endnu, for det var så svært, og spillemesteren roste så overordentlig fuglen, ja forsikrede, at den var bedre end den virkelige nattergal, ikke blot hvad klæderne angik og de mange dejlige diamanter, men også indvortes.

“Thi ser De, mine herskaber, kejseren fremfor alle! hos den virkelige nattergal kan man aldrig beregne, hvad der vil komme, men hos kunstfuglen er alt bestemt! således bliver det og ikke anderledes! man kan gøre rede for det, man kan sprætte den op og vise den menneskelige tænkning, hvorledes valserne ligger, hvorledes de går, og hvordan det ene følger af det andet —!”

“Det er ganske mine tanker!” sagde de alle sammen, og spillemesteren fik lov til, næste søndag, at holde fuglen frem for folket; de skulle også høre den synge, sagde kejseren; og de hørte den, og de blev så fornøjede, som om de havde drukket sig lystige i tevand, for det er nu så ganske kinesisk, og alle sagde da “oh!” og stak i vejret den finger, man kalder “slikpot,” og så nikkede de; men de fattige fiskere, som havde hørt den virkelige nattergal, sagde: “Det klinger smukt nok, det ligner også, men der mangler noget, jeg ved ikke hvad!”

Den virkelige nattergal var forvist fra land og rige.

Kunstfuglen havde sin plads på en silkepude tæt ved kejserens seng; alle de presenter, den havde fået, guld og ædelstene, lå rundt omkring den, og i titel var den steget til “Højkejserlig natbord-sanger,” i rang nummer ét til venstre side, for kejseren regnede den side for at være mest fornem, på hvilken hjertet sad, og hjertet sidder til venstre også hos en kejser. Og spillemesteren skrev femogtyve bind om kunstfuglen, det var så lærd og så langt, og med de allersværeste kinesiske ord, så alle folk sagde, at de havde læst og forstået det, for ellers havde de jo været dumme og var da blevet dunket på maven.

Således gik der et helt år; kejseren, hoffet og alle de andre kinesere kunne udenad hvert lille kluk i kunstfuglens sang, men just derfor syntes de nu allerbedst om den; de kunne selv synge med, og det gjorde de. Gadedrengene sang “zizizi! klukklukkluk!” og kejseren sang det —! jo det var bestemt dejligt!

Men en aften, som kunstfuglen bedst sang, og kejseren lå i sengen og hørte på den, sagde det "svup!" inden i fuglen; der sprang noget: "Surrrrrr!" alle hjulene løb rundt, og så stod musikken.

Kejseren sprang straks ud af sengen og lod sin livlæge kalde, men hvad kunne han hjælpe! så lod de urmageren hente, og efter megen tale og megen seenefters, fik han fuglen nogenlunde i stand, men han sagde, at der måtte spares meget på den, thi den var så forslidt i tapperne og det var ikke muligt at sætte nye, således at det gik sikkert med musikken. Det var en stor bedrøvelse! kun én gang om året turde man lade kunstfuglen synge, og det var strengt nok endda; men så holdt spillemesteren en lille tale med de svære ord og sagde, at det var lige så godt, som før, og så var det lige så godt som før.

Nu var fem år gået, og hele landet fik en rigtig stor sorg, thi de holdt i grunden alle sammen af deres kejser; nu var han syg og kunne ikke leve, sagde man, en ny kejser var allerede valgt, og folk stod ude på gaden og spurgte kavaleren hvorledes det var med deres kejser.

"P!" sagde han og rystede med hovedet.

Kold og bleg lå kejseren i sin store, prægtige seng, hele hoffet troede ham død, og enhver af dem løb hen for at hilse på den nye kejser; kammertjenerne løb ud for at snakke om det, og slotspigerne havde stort kaffeselskab. Rundt om i alle sale og gange var lagt klæde, for at man ikke skulle høre nogen gå, og derfor var der så stille, så stille. Men kejseren var endnu ikke død; stiv og bleg lå han i den prægtige seng med de lange fløjlsgardiner og de tunge guldkvaste; højt oppe stod et vindue åbent, og månen skinnede ind på kejseren og kunstfuglen.

Den stakkels kejser kunne næsten ikke trække vejret, det var ligesom om der sad noget på hans bryst; han slog øjnene op, og da så han, at det var Døden, der sad på hans bryst og havde taget hans guldkrone på, og holdt i den ene hånd kejserens guldsabel, i den anden hans prægtige fane; og rundt om i folderne af de store fløjlsengegardiner stak der forunderlige hoveder frem, nogle ganske fæle, andre så velsignede milde: Det var alle kejserens onde og gode gerninger, der så på ham, nu da Døden sad på hans hjerte:

"Husker du det?" hviskede den ene efter den anden. "Husker du det?" og så fortalte de ham så meget, så at sveden sprang ham ud af panden.

"Det har jeg aldrig vidst!" sagde kejseren; "musik, musik, den store kinesiske tromme!" råbte han, "at jeg dog ikke skal høre alt det, de siger!"

Og de blev ved, og Døden nikkede ligesom en kineser ved alt, hvad der blev sagt.

"Musik, musik!" skreg kejseren. "Du lille velsignede guldfugl! syng dog, syng! jeg har givet dig guld og kostbarheder, jeg har selv hængt dig min guldtøffel om halsen, syng dog, syng!"

Men fuglen stod stille, der var ingen til at trække den op, og ellers sang den ikke; men Døden blev ved at se på kejseren med sine store, tomme øjenhuler, og der var så stille, så skrækeligt stille.

Da lød i det samme, tæt ved vinduet, den dejligste sang: Det var den lille, levende nattegal, der sad på grenen udenfor; den havde hørt om sin kejsers nød, og var derfor kommet at synge

ham trøst og håb; og alt som den sang, blev skikkelserne mere og mere blege, blodet kom raskere og raskere i gang i kejserens svage lemmer, og Døden selv lyttede og sagde: "Bliv ved lille nattergal! bliv ved!"

"Ja vil du give mig den prægtige guldsabel! ja vil du give mig den rige fane! vil du give mig kejserens krone!"

Og Døden gav hvert klenodie for en sang, og nattergalen blev ved endnu at synge, og den sang om den stille kirkegård, hvor de hvide roser gror, hvor hyldetræet dufter, og hvor det friske græs vandes af de efterlevendes tårer; da fik Døden længsel efter sin have og svævede, som en kold, hvid tåge, ud af vinduet.

"Tak, tak!" sagde kejseren, "du himmelske lille fugl, jeg kender dig nok! dig har jeg jaget fra mit land og rige! og dog har du sunget de onde syner fra min seng, fået Døden fra mit hjerte! Hvorledes skal jeg lønne dig?"

"Du har lønnet mig!" sagde nattergalen, "jeg har fået tårer af dine øjne første gang jeg sang, det glemmer jeg dig aldrig! det er de juveler, der gør et sangerhjerte godt —! men sov nu og bliv frisk og stærk! jeg skal synge for dig!"

Og den sang — og kejseren faldt i en sød søvn, så mild og velgørende var søvnen.

Solen skinnede ind af vinduerne til ham, da han vågnede styrket og sund; ingen af hans tjenere var endnu kommet tilbage, thi de troede, han var død, men nattergalen sad endnu og sang.

"Altid må du blive hos mig!" sagde kejseren, "du skal kun synge, når du selv vil, og kunstfuglen slår jeg i tusinde stykker."

"Gør ikke det!" sagde nattergalen, "den har jo gjort det gode, den kunne! behold den som altid! jeg kan ikke bygge og bo på slottet, men lad mig komme, når jeg selv har lyst, da vil jeg om aften sidde på grenen dér ved vinduet og synge for dig, at du kan blive glad og tankefuld tillige! jeg skal synge om de lykkelige, og om dem, som lider! jeg skal synge om ondt og godt, der rundt om dig holdes skjult! den lille sangfugl flyver vidt omkring til den fattige fisker, til bondemandens tag, til hver, der er langt fra dig og dit hof! jeg elsker dit hjerte mere end din krone, og dog har kronen en duft af noget helligt om sig! — jeg kommer, jeg synger for dig! — men ét må du love mig!" —

— "Alt!" sagde kejseren, og stod der i sin kejserlige dragt, som han selv havde iført sig og holdt sablen, der var tung af guld, op mod sit hjerte.

"Ét beder jeg dig om! fortæl ingen, at du har en lille fugl, der siger dig alt, så vil det gå endnu bedre!"

Og da fløj nattergalen bort.

Tjenerne kom ind for at se til deres døde kejser; — jo der stod de, og kejseren sagde: "Godmorgen!"

SLUT